

PASTORALNA DJELATNOST TOKOM LITURGIJSKE GODINE

Odgovorni za pastoralne akcije znaju veoma dobro da ne mogu mimoići vrijeme i liturgijske blagdane kad se radi o realiziranju njihovih programa i inicijativa. Dapače, mnogi smatraju da liturgiska godina treba biti kao bazični program pastoralnih inicijativa u koju mogu uklopiti i druge katehetsko-formativno-karitativne aktivnosti.

Liturgijska reforma je potpomogla ovakvu vrst inicijative stvorivši vremensko liturgijske susljednosti i blagdane, obogativši Lekcionar s adekvatnim biblijskim tekstovima i uzevši iz tradicije mnoge molitvene formule.

Dobiva se dojam da su česta liturgijska vremena više prigoda za pastoralne inicijative nego pravo slavljenje Kristova misterija, i da su blagdani više prigoda da se skupi veliko mnoštvo nego, recimo, jedan susret naroda koji u njima očituje vjeru u slavljenu događaj. Iako liturgijska vremena nisu svedena na različite pastoralne aktivnosti, ipak ona ne realiziraju svu plodnost liturgijskih tekstova koje pastiri naglašavaju, dapače od toga se ostvaruje samo minimalan dio.

Zašto? Možda razlog »sterilnosti« slavlja liturgijskih vremena u našim zajednicama zavisi i od jedne pogrešne postavke: nastali kao »*izražajna sredstva*« živih crkvenih zajednica, a mi ih shvaćamo kao »*formativna sredstva*« s nakanom da se stvori zajednica.

Vjerojatno postoji jedna vrst pogrešne interpretacije onoga što je bila liturgijska godina i kao posljedica impostacije pastoralne akcije koja bi je željela valorizirati. Mi shvaćamo vremena i blagdane kao »*formativna sredstva*« koja bi trebala oblikovati zajednicu na liku Kristova misterija koji se slavi. A vjerojatno su ta vremena i ti blagdani nastali kao »*izražajna sredstva*« zajednice koja je intezivno živjela kršćansko i crkveno iskustvo. Modeli koje su te zajednice stvorile, kao manifestacije njihovog iskustva i kao potrebu da se uvijek sačuvaju živi, difuzirani su, generalizirani, institucionalizirani i ritualizirani.

Kako mi postupamo u našim župama i zajednicama? Tražimo uvjete da bi naši vjernici mogli živjeti ona iskustva vjere koja nalaze svoj izražaj i potporu u ritualnim formama Misala i Lekcionara, ili uzimamo materijal koji sadrže te dvije knjige i izvodimo ga u zajednicama ritualno, bez da vodimo računa o njihovoj izražajnoj moći. Čini se da se u većini slučajeva slijedi ovaj drugi put.

Mogli bismo baciti letimičan pogled unazad i pokušati pronaći neke okolnosti koje su utjecale na stvaranje liturgijskih vremena. Znamo da je između drugog i trećeg stoljeća naglasak u liturgiji bio stavljen na »pashalnu pedeseticu«, na sedam pouskrasnih tjedana. Pasha je bila središte propovijedanja i vjere, a kršćanski je život bio promatran u svjetlu krštenja, kao znak saveza s Kristom.

Već koncem četvrtoga stoljeća gubi se svijest u Crkvi o »pashalnom vremenu« i liturgija pronalazi načine svoga bivovanja u korizmi. Naglašena je pokora i korizma kao najprikladnije vrijeme za pokoru. Ali već u petom i šestom stoljeću jedva ostaje pokoji trag koji se ritualno slavi.

Koncem četvrtoga stoljeća Božić i Bogojavljenje (govoreći liturgijskim jezikom) konkuriraju Pashi. Vjerojatno je ipak da advenat nikada nije stekao posebnu liturgijsku prednost u životu neke kršćanske zajednice, izuzevši pojedine lokalne crkve u kojima su djelovali pojedini biskupi koji su i tome davali važnosti.

Povijest nam pruža jednu pouku: vremenima u kojima se liturgija živjela kao »izražaj zajednice« bila je plodonosna i na duhovnoj liniji i na liniji vrednota. Kad su se liturgijska vremena »popularizirala«, kad su postala crkvena slavlja i ponavljanje rituala, liturgijska su slavlja izgubila svoju iskonsku i prvotnu svrhu. Danas liturgijska reforma želi postići prvostni efekt liturgije, a svatko bi se mogao zapitati da li on postiže taj prvostni efekt sa svojom zajednicom.

U početku je, na primjer, Pasha imala svoj duboki kristološko-otkupiteljski značaj kao slavlje »*transitus de morte ad vitam*«. Međutim, početkom četvrtoga stoljeća nastaje tendencija prikazati misterij »iscjepkano«, vodeći računa o pojedinim povijesnim činjenicama. To, istina, više zaokuplja šire mase, jer se dramaturgiraju pojedini momenti, i kod svakoga pobuđuje religiozne osjećaje, ali u isto vrijeme odnaruavljuje smisao Kristova misterija. Najočitiiji znakovi, npr. grančice masline, pohod grobovima, pobožnost Kristovoj mucu, upotreba blagoslovljene vode... itd., kao da su postali na štetu fundamentalnih sakramentalnih znakova. I danas ima više svijeta u crkvi na Cvjetnicu nego na Uskrsnom bdijenju.

Božić je uvijek dvoznačan blagdan ako nije osvijetljen vjerom. Prema jednom sociološkom istraživanju Božić je svetkovina koju slavi najviše ljudi, ali se slavi na razne načine. Neki ga slave kao blagdan djetinjstva, zbog toga se odrasli počesto sjećaju svojeg djetinjstva i djetinjih snova; neki u Božiću vide primirje socijalne borbe, kao san čitavoga čovječanstva da svi ljudi postanu braća, znajući ipak da taj san nije ostvariv pa upravo stoga ne uzimlju ga ozbiljno niti je prigoda za obraćenje i životne odluke.

Istina, i naši blagdani postaju sve univerzalniji i sve više uključuju članove obitelji i uopće ljude međusobno, osobito Božić, ali s druge strane oni često puta ostaju bez glavne poruke i glavnog otajstva.

Navedeni problemi ne bi trebali uspavati one koji se aktivno bave pastoralnim i religioznim odgojem uopće. Treba dati mjesto, i to pravo mjesto, svakoj akciji Crkve. Liturgija se ne bi smjela konstituirati kao prigoda za pastoralne akcije u koje su uključene šire mase i dobrim dijelom neevangelizirane, što u stvari počesto biva. Naprotiv, za vjernike koji su već evangelizirani, katehizirani i uvedeni u život Crkve, za njih liturgijska

godina sačinjava veliku formativnu »školu« u kojoj se osjeća kršćansko življenje. Liturgijske reforme ne podnose mehaničko ritualno izvođenje. Ako se tako radi, to rađa »sterilnu« duhovnost.

Nije glavno u adventu, za Božić, u korizmi, za Uskrs... učiniti da dobro funkcioniraju obredi, nego prije svega nastojati utkati u pamet i srce vjernika znakove preko kojih Crkva postaje svjesna onoga što jest i onoga što bi trebala biti, da bi mogla izvršiti svoju ulogu u svijetu, a to je: postati »sakramenat«, znak i sredstvo zajedništva Boga s čovječanstvom. Čitanja, pripjevi, molitve..., koje je Crkva odabrala za pojedine blagdane i godišnje liturgijske odsjeke, takvi su da trebaju zajednicama osigurati prisutnost znakova i autentičnost interpretiranja i življenja božanske inicijative spasenja.

(Prema: Luigi della Torre, *L'azione pastorale alle Prese con l'anno liturgico*, u *Rivista di pastorale liturgica*, br. 5—1979, str. 54—58, priredio: urednik)

SIMBOLIKA BOŽIĆNE POLNOČKE

Kad se oko 300. god. povela oštra rasprava o Kristovoj osobi, bilo je u osnovi pripremljeno tlo nastanku božićnog blagdana. Terminsko filksiranje, međutim, nije bilo određeno boljim povijesnim spoznajama nego blagdanom »nepobjedivog sunca«, koji je nekako u isto doba u rimskom carstvu bio vrlo omiljen blagdan. Kršćani su suprostavljali poganskom božanstvu Krista, pravo sunce. Već iz jedne božićne propovijedi sv. Ambrozija zamjećujemo nešto u tom rvanju kršćanskog naziranja s poganskim shvaćanjem: »Ne zove narod pogrešno ovaj sveti dan Gospodinova rođenja 'novim suncem«, i to tvrdi tako odlučno da se i Židovi i pogani u tom izrazu nalaze skupa. Mi ćemo to rado zadržati, jer sa Spasiteljevim izlaskom ne samo da se obnavlja spasenje čovječanstva nego i svetost sunca... Jer, budući da se kod Isusove muke sunce zamračilo, ono je moralo sjajnije nego inače zasjati kod njegova rođenja.«

Uvođenje polnočke za blagdan Kristova rođenja već nekako preporučuju riječi iz knjige Mudrosti: »Dok je mirna tišina svime vladala, i noć brzim tijekom stigla do sredine puta svog, sišla je tvoja svemoguća riječ s nebesa, Gospodine, s kraljevskih prijestolja« (Mudr 18, 14—15). Od 5. stoljeća u Rimu se svetkovalo Kristovo rođenje misom oko pola noći. Motiv za to nikada nije bio sigurno poznati čas Kristova rođenja. Ponoć je početak novog dana. Jedanput u godini ponoć je početak nove godine. Mi smo sačuvali upravo divnu simboliku kojom doživljavamo početak nove godine. Kad naime na Silvestrovo otkucne polnoćni čas, to oglasi top, sirene, zvona i slično. Zašto onda ne bi i kršćanski vjernik tjedan dana pri-

je toga u polnoćnom bogoslužju doživio preokret vremena što ga je Krist učinio, s kojim je započeo jedan novi dan, jedan novi početak?

Božićna polnoćka ima simbolično značenje i za čovjeka 20. stoljeća. Naša je dužnost da tu simboliku spoznamo i shvatimo. Blagdani su, konačno, dar čovjeku. Stoga ih i treba svetkovati u određeno vrijeme. Kome bi palo na pamet da zbog praktičnih razloga prebaci početak nove godine i njezino svetkovanje nekoliko sati ranije? Isto tako, kad se radi o svetkovanju blagdana, praktični razlozi ne bi smjeli imati odlučujuću ulogu.

Svaki blagdan ima neku svoju specifičnost, pa zbog toga i specifično doživljavanje. Usporedimo li Božić s blagdanom Uskrsa, Božić jedva da ima neku specifičnost u svojoj liturgiji ako se isključi polnoćka. Stoga bi naša božićna liturgija bila osiromašena u doživljaju bogate znakovitosti kad bi se polnoćka zamijenila večernjom misom u neki kasniji sat. Pomicanje slavlja uvijek je na štetu blagdanskog raspoloženju.

Božićnom bi se blagdanu učinila velika usluga kad bi se, nasuprot komercionalizaciji i omalovažavanju blagdanskog slavlja (a na to spada i početak), zadržalo ono što je bitno. Treba imati u vidu da ovaj blagdan nešto zahtijeva. Mi ga kršćani ne možemo slaviti drukčije, jer stoljećima znamo: Krist nam je donio novi dan.

Za božićnu polnoćku najveća je poteškoća Badnja večer u obiteljima. Vrijeme prije polaska na misu za mnoge je prazan prostor. Obitelji koje još umiju slaviti slavlje tuže se da je rano početi misu u 22 sata. Mladi su također skloni da misa počne kasnije. Zbog toga je s pastoralnog gledišta danas potrebno govoriti o oblikovanju Badnje večeri u obiteljima, a ne samo imati u vidu postojeću situaciju. Mi se moramo obazirati i na sociološke datosti, ali one ne smiju biti jedini faktori koji odlučuju.

Polnoćno božićno slavlje u stvari se i ne smije urgirati tako da ljudi dobiju dojam da je ponoći bit toga slavlja. Stoga, ako pastoralni razlozi traže da misa počne pola sata ili sat prije pola noći, to treba i učiniti. Tako bi se izišlo u susret onima koji žele da misa počne ranije, a ostvarila bi se i simbolika polnoćke kad bi misa završila u pola noći. U svakom slučaju polnoćki treba predhoditi pučko svetkovanje u obiteljima prema običajima mjesta: pravljenje jaslca, kićenje božićnog drvca, pjevanje božićnih pjesama, obavljanje raznih molitava, da tako i Badnja večer dobije puni sadržaj u kršćanskim obiteljima.

Vrijeme se ne mjeri samo satom. Ono ima u pojedinim časovima i doživljaj vrednota, preko čega mi ne smijemo olako prelaziti. Zbog toga treba i božićnoj polnoćki dati ono mjesto koje najbolje odgovara njezinu značenju.

(Prema: Hans Hollerweger, »Die Mitte der Nacht ist der Anfang des Tages«, u *Gottesdienst*, br. 23—1978, str. 177—179, priredio: F. Carev)